

ОСОБЛИВОСТІ ПРОСОДИЧНОЇ РЕАЛІЗАЦІЇ РАДОСТІ В АНГЛІЙСЬКІЙ СЦЕНІЧНІЙ МОВІ (НА МАТЕРІАЛІ П'ЄСИ ЛІНН ХОУЕС "STAGE FRIGHT")

У статті розвинуто традиційний опис просодичного вираження радості в англійській сценічній мові та розроблено інтонаційні портрети кожного з досліджених сценічних діалогів. Висловлено думку, що просодія є важливим механізмом формування та передачі емоцій радості, психологічного впливу реплік сценічних діалогів.

Серед акустичних ознак, найбільш чітко диференціюючих емоцію радості в сценічних діалогах, виділено тональний контур реплік, характер руху частоти основного тону протягом шкали висловлення. Виявлено, що велике значення для ідентифікації типів радості мали також зміна темпу, гучності вимови.

Останнім часом особливий інтерес лінгвістів викликає вивчення мовної поведінки в лінгво-прагматичному аспекті. Сучасний рівень розвитку мовознавства взагалі та інтонології зокрема вказує на необхідність вивчення зв'язку картини світу і мови, способів фіксації розумового процесу, вираження емоційного змісту і прагматики впливу усної мови на формування свідомості і фізіологічного стану людини.

Об'єктом дослідження є просодичні характеристики емотивних висловлювань в англійській сценічній мові.

Предметом є емотивні висловлювання в англійській сценічній мові, що виражають радість.

Метою дослідження є встановлення особливостей просодичної реалізації радості в звучанні сценічної мови.

Експериментальним матеріалом дослідження послужили 21 реалізація висловлювань загальною тривалістю 6 хвилин у виконанні професійними акторами популярного у Великобританії жанру радіоспектаклів. Для акустичного аналізу відібрано 20 акторських реплік, що виражають емоції радості.

Актуальність цього дослідження зумовлена інтересом сучасної лінгвістики до вивчення проблем звучного тексту, а також необхідністю виявлення просодичних засобів реалізації людських емоцій з урахуванням прагматики психологічного впливу звучних сценічних діалогів.

Поставлена мета обумовлює психолінгвістичний характер дослідження із застосуванням фонетичних експериментальних методів і передбачає вирішення таких завдань:

- виявити особливості просодичної реалізації радості в звучному тексті;
- визначити особливості прагматики психологічного впливу радості в англійських сценічних творах.

Для вирішення вищевикладених завдань застосовано комплексний метод дослідження, що включає теоретичний аналіз наявної літератури з проблем, що досліджуються, контекстуальний (прагматичний) і електроакустичний аналіз матеріалу дослідження.

Наукова новизна дослідження полягає у використанні комплексного підходу до опису емоцій радості в звучанні сценічної мови, що включає екстралінгвістичний, комунікативно-прагматичний аспекти з урахуванням їх просодичної складової.

Аналіз вітчизняної та світової наукової літератури (Ю. А. Дубовський [1], Т. І. Шевченко [2], Д. А. Шахбагова [3], Л. Г. Фомиченко [4], О. П. Крюкова [5], Н. Д. Светозарова [6], П. Фенч [7]) дає нам підставу стверджувати, що просодія мовлення є одним з яскравих засобів прагматичного впливу на аудиторію, відповідного конкретно певній ситуації спілкування.

Водночас актуальним залишається комплексне вивчення англійської сценічної мови в площині взаємодії семантично-прагматичного і просодичного рівнів її будови.

Прагматика просодичного оформлення акторських реплік спрямована на створення певного емоційного стану глядачів.

Відомо, що емоційний підйом створює оптимальні умови для виконання різних видів діяльності. На думку Р. С. Немова, емоційне збудження грає важливу роль в подоланні консерватизму і стереотипних реакцій [8: 241].

Завдяки майстерно зіграній ролі, блискучому володінню голосом, чіткій дикції, сценічній вимові, відповідній правилам орфоєпії, актор висловлює особистісне переживання ролі. У мистецтвознавстві майстерність володіння словом називається технікою сценічної мови і являє собою той будівельний матеріал, за допомогою якого зміст художнього образу в п'єсі розвиває свою експресивну форму.

К. С. Станіславський писав: "Коли артист яскраво забарвлює звуком і підкреслює інтонацією те, чим живе всередині, він змушує мене бачити внутрішнім поглядом ті образи і картини, про які оповідають слова промови" [9: 2: 178].

Аналізуючи просодичний вираз радості в сценічній мові, надається можливість констатувати, що в акторських репліках він створюється за рахунок зміни тривалості реалізації складів і варіювання темпу варіацій висоти тону складів на певних відрізках мелодійного контуру, зміни рівня інтенсивності і термінального тону як усього висловлювання загалом, так і окремих його частин.

Як справедливо зауважує Р. К. Потапова "Засоби вимовляння безпосередньо пов'язані з ефектом впливу мовного повідомлення, з так званою прагмафонетикою. Вплив такого тексту знаходиться в прямій залежності

від використання арсеналу засобів усіх рівнів мови, котрі формують прагматичну структуру тексту й утворюють функціонально-семантичне поле впливу" [10:10].

Просодія не тільки співвідноситься з тематичним рівнем тексту, а й сама визначає його тематичну структуру, тим самим здійснюється мовленнєвий вплив і, як результат, відбувається регуляція діяльності однієї людини іншою людиною за допомогою мови.

В умовах сприйняття усної мови значну роль відіграють індивідуальні технічні характеристики говоріння (темп, гучність, ритм, дикція), які багато в чому визначають характер звучання.

Крім того, просодичні засоби, зокрема членування, паузація і темп мови, є факторами, які полегшують розуміння сенсу переданого повідомлення.

Емоція радості, передана акторською грою, професійно виконаною роллю, надає життєвий тонус глядачам, завдяки чому у них поліпшується настрій, яскравіше проявляється інтерес до життя. Радісні переживання корисні і добротні для людського організму. На думку відомого американського психолога К. Ізарда, коли ми відчуваємо радість, всі системи нашого організму функціонують легко і вільно, розум і тіло знаходяться в розслабленому стані, і цей відносний фізіологічний спокій дозволяє нам відновити витрачену енергію [11: 155].

Емоція радості, що виникає у складі акторських реплік, відіграє важливу роль у визначенні спрямованості поведінки і способів його реалізації. Аналізуючи фізіологію емоцій, професор Рубінштейн зазначав: "Виникаючий в корі процес поширюється на нижче розташовані підкоркові центри і, включаючи симпатичну нервову систему, дає початок тілесним реакціям, що захоплюють увесь організм. Органічні процеси, які таким чином виникають, в свою чергу, надсилають аферентні сигнали, що проходять через таламус в кору. Проникаючи до кори, вони породжують різноманітний комплекс переживань" [12: 209].

Будь-яку емоцію можна виразити, використовуючи властивості людського голосу.

В процесі дослідження було встановлено, що інтонаційна маркірованість відрізків п'єси, яка виражає емоцію радості, на тлі оточення досягається за рахунок певного просодичного контрасту за тональними характеристиками, гучності і швидкості проголошення:

→*You've met!* || *Great!* ||

Hello, ↘Peter!

Hello ↘ darling!

→*Anyway, | great | ↗let's 'start! | ↗Excellent!* ||

Ми зазначили, що перед'ядерна частина представлена рівною шкалою середнього рівня.

В ядрі інформаційного центру спостерігається високий висхідний тон середнього діапазону.

Характерним для більшості реплік, що виражають радість, є використання низхідно-висхідного термінального тону. Низхідно-висхідний тон забезпечує маркірованість подібних реплік на тлі оточення, сприяє формуванню спрямованості звучної сценічної мови на партнера і слухача, посилює діалогічний характер висловлювання. Висхідний тон передає прагнення актора, як можна яскравіше передати емоцію радості, привернути увагу аудиторії до викладених фактів і викликати у неї відповідні аналогічні емоції.

Наприклад:

→*The opening scene is set, | ↗ is fantastic!* ||

→*Brilliant scene!* ||

→*Here comes | my ↗ inspiration.* ||

Маркерами радості є високий рівень тону в перед'ядерній частині, виділення першого наголошеного складу синтагми з різким підвищенням гучності, виділення смислового центру середнім або високим низхідним тоном з різким кутом падіння в ядерній частині.

→*I totally forgot ↘ to tell you.* || → *Roger took me ↘ on.* ||

→*I had ↗ a meeting with him ↘ yesterday.* ||

↗*He is | so ↘ supportive!* ||

→*Things are ↗ finally | falling ↘ into place.* ||

Акторські репліки, які виражають радість, вимовляються з великою гучністю. Локалізація максимальної гучності доводиться на ядерний склад, що особливо яскраво проглядається на контрасті яскраво вираженої гучності ядерного складу і менш гучної перед'ядерної частини фрази.

Ступінь підвищення гучності залежить від сили емоційної напруженості, що характеризує відтінки радості, ледь стримуваної радості, типового посилення гучності й темпу вимовляння.

Сценічні репліки, які виражають нестримну радість вимовляються з високою швидкістю і короткими паузами.

→ *They ↗ loved it.* || *The critic from ↗ Guardian.* || → *He ' loved it!* ||

→ *He thought | it was ↗ beautiful.* ||

You were ↗ electric. ||

↗*He loved me too.* || → *The review | will be ↗ raving.* ||

Аналізуючи просодичне вираження радості в п'єсі "The Stage Fright", представляється можливим констатувати, що в акторських репліках воно створюється за рахунок зміни тривалості реалізації складів і варіювання темпу, висоти тону складів на певних відрізках мелодійного контуру, зміни рівня інтенсивності, як усього висловлювання загалом, так і окремих його частин.

На тлі виразного оточення радість у сценічних репліках маркована високим тональним початком і середнім тональним рівнем вимови всього висловлювання (в середньому перепад частот склав від 220 до 170 Гц), пониженням рівня гучності (з перепадами інтенсивності від 38 до 5 дБ) і рідше інтенсивною швидкістю виголошення. Характерним є подовження головного наголошеного складу. Середня тривалість наголошеного складу склала 280 мс, середня тривалість складу 200 мс.

Проаналізований експериментальний матеріал дозволяє зробити висновок про те, що найбільше значення в момент передачі радості в акторських репліках і їх прагматики психологічного впливу на глядачів мають такі просодичні характеристики: рівний і висхідний напрям тону в перед'ядерних складах, низхідно-висхідний термінальний тон середнього і широкого діапазону, швидка і середня швидкість, сплеск гучності, короткі паузи, що створюють ефект розмови, неофіційності в ситуації спілкування.

Варто зазначити, що особливості просодичного вираження радості в звучному тексті, з одного боку, передає індивідуальність актора, визначає глибину його почуття, яскраву палітру його фантазії, індивідуальність бачення творчої реалізації ролі, органічність і цілеспрямованість його дій.

У той же час сам текст сценічного діалогу набуває яскравості, експресивності, викликає позитивні емоції у глядачів. Таким чином, емоції радості в сценічній мові виконують експресивну, впливову і естетичну функції.

Подальші дослідження в сфері англійської сценічної мови може бути зосереджено на комунікативно-прагматичних стратегіях акторів, залежно від творчого задуму п'єси і способу розвитку емотивного слуху та риторичної майстерності у студентів за допомогою англійської сценічної мови.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Дубовский Ю. А. Просодические контрасты в языке / Ю. А. Дубовский. – Симферополь : Издательство Симферопольского государственного университета, 1983. – 394 с.
2. Шевченко Т. И. Последовательность контуров просодии английской речи (на материале научной и художественной прозы) : дис. ... канд. филол. наук : 10.02.04 / Т. И. Шевченко. – Москва, 1973. – 178 с.
3. Шахбагова Д. А. Фонетическая система английского языка в диахронии и синхронии (на материале британского, американского, австралийского, канадского вариантов английского языка) / Д. А. Шахбагова. – М. : Фоллис, 1992. – 129 с.
4. Фомиченко Л. Г. Просодическая реализация коммуникативных функций сообщения и воздействия в английской монологической речи : дис. ... канд. филол. наук : 10.02.04 / Л. Г. Фомиченко. – Москва, 1982. – 186 с.
5. Крюкова О. П. Фоностилистические особенности ораторской речи : дис. ... канд. филол. наук : 10.02.04 / О. П. Крюкова. – Москва, 1982. – 167 с.
6. Светозарова Н. Д. Просодическая организация высказывания и интонационная система языка : дис. ... докт. филол. наук : 10.02.19 / Н. Д. Светозарова. – Ленинград, 1983. – 515 с.
7. Fench P. The Roles of intonation in English discourse / P. Fench. – Frankfurt : Lang, 1990. – 264 p.
8. Немов Р. С. Психология / Р. С. Немов. – М. : Просвещение, 1990. – 241 с.
9. Станиславский К. С. Собр. соч. : в 8 т. / К. С. Станиславский. – М. : Просвещение, 1955. – Т. 2. – 178 с.
10. Потапова Р. К. Коннотативная паралингвистика / Р. К. Потапова. – М. : Наука, 1997. – 10 с.
11. Изард К. Психология эмоций / К. Изард. – СПб. : Питер, 1999. – 155 с.
12. Рубинштейн С. А. Основы общей психологии / С. А. Рубинштейн. – СПб. : Питер, 2001. – 209 с.
13. Howes Lynn. Stage Fright [Электронный ресурс] / Lynn Howes. – Режим доступа : [http:// wirelesstheatre.uk](http://wirelesstheatre.uk).

REFERENCES (TRANSLATED & TRANSLITERATED)

1. Dubovskii Yu. A. Prosodicheskie kontrasty v yazyke [Prosodic Contrasts in the Language] / Yu. A. Dubovskii. – Simferopol' : Izdatel'stvo Simferopol'skogo gosudarstvennogo universiteta, 1983. – 394 s.
2. Shevchenko T. I. Posledovatel'nost' konturov prosodii angliiskoi rechi (na materiale nauchnoi i khudozhestvennoi prozy) [The Sequence of Prosodic Contours of the Spoken English] : dis. ... kand. filol. nauk : 10.02.04 / T. I. Shevchenko. – Moskva, 1973. – 178 s.
3. Shakhbagova D. A. Foneticheskaia sistema angliiskogo yazyka v diakhronii i sinkhronii (na materiale britanskogo, amerikanskogo avstraliiskogo, kanadskogo variantov angliiskogo yazyka) [The Phonetic System of English in the Diachrony and Synchrony (on the Material of the British, American, Australian, Canadian Variants of English)] / D. A. Shakhbagova. – Moskva : Follis, 1992. – 129 s.
4. Fomichenko L. G. Prosodicheskaia realizatsiia kommunikativnykh funktsii soobshcheniia i vozdeistviia v angliiskoi monologicheskoi rechi [Prosodic Realization of Communicative Functions of Information and Influence in the English Monologues] : dis. ... kand. filol. nauk : 10.02.04 / L. G. Fomichenko. – Moskva, 1982. – 186 s.
5. Kriukova O. P. Phonostilisticheskie osobennosti oratorskoi rechi : dis. ... kand. filol. nauk : 10.02.04 / [Phonostylistic Peculiarities of Public Speaking] / O. P. Kriukova. – Moskva, 1982. – 167 s.
6. Svetozarova N. D. Prosodicheskaia organizatsiia vyskazyvaniia i intonatsionnaia sistema yazyka [The Prosodic Organization of Expressions and the Language System of Intonation] : dis. ... dokt. filol. nauk : 10.02.19 / N. D. Svetozarova. – Leningrad, 1983. – 515 s.
7. Fench P. The Roles of intonation in English discourse / P. Fench. – Frankfurt : Lang, 1990. – 264 p.
8. Nemov P. S. Psikhologiya [Psychology] / P. S. Nemov. – M. : Prosveshchenie, 1990. – 241 s.
9. Stanislavskii K. S. Sobr. soch. [The Collection of Works] : v 8 t. / K. S. Stanislavskii. – M. : Prosveshchenie, 1955. – T. 2. – 178 s.
10. Potapova R. K. Konnotativnaia paralingvistika [Connotative Paralinguistics] / R. K. Potapova. – M. : Nauka, 1997. – 10 s.
11. Izard K. Psikhologiya emotsii [Psychology of Emotions] / K. Izard. – SPb. : Piter, 1999. – 155 s.
12. Rubinshtein S. A. Osnovy obshchei psikhologii [The Fundamentals of General Psychology] / S. A. Rubinshtein. – SPb. : Piter, 2001. – 209 s.
13. Howes Lynn. Stage Fright [Elektronnyi resurs] / Lynn Howes. – Rezhym dostupu : [http:// wirelesstheatre.uk](http://wirelesstheatre.uk).

Матеріал надійшов до редакції 04.04. 2012 р.

**Велишаева С. Э. Особенности просодической реализации радости в английской сценической речи
(на материалы пьесы Линн Хоуэс "Stage Fright").**

В статье развито традиционное описание просодического оформления радости, используемой в английской сценической речи и разработаны интонационные портреты каждого из исследованных сценических диалогов.

Сделано предположение, что просодия является важным механизмом формирования и передачи эмоции радости и психологического влияния реплик сценических диалогов. Среди акустических признаков, наиболее чётко дифференцирующих радость в сценических диалогах, выделены тональный контур реплик, характер движения частоты основного тона на протяжении шкалы высказывания. Выявлено, что большое значение для идентификации типов радости имели также изменение темпа, громкости произношения.

**Velishaeva S. E. Prosodic Features of Happiness Realization in English Scenic Speech
(on the Basis of the Play by Lynn Howes "Stage Fright").**

This article develops the traditional description of prosodic processing of stage dialogues with the meaning of joy and develops the intonational portraits of each investigated stage dialogues. It is proposed that the prosody is an important mechanism that forms and expresses emotions of joy, the psychological influence of the stage dialogues speeches. Among the acoustic features, differentiating the joy in the stage dialogues most, the acoustic contour of speeches, the movement character of the main tone frequency during the speech are singled out. It is discovered that the great meaning for the identification of joy types have tone frequency, speech intensity.